

FYODOR MİHAYLOVIÇ DOSTOYEVSKI
Üç Novella

Хозяйка • Дядюшкин Сон • Вечный Муж

© Önsöz: Joseph Frank, “The Siberian Novellas”,

Dostoevsky: A Writer in His Time, Princeton University Press, 2010.

Ash Karasuil Telif Hakları Ajansı aracılığıyla
Georges Borchardt, Inc.’den alınmıştır.

© Sonsöz: Andrew M. Drozd, “What is to be Done?”

and Chernishevskii’s Response to Dostoevskii’s *Uncle’s Dream*”,
South Atlantic Review, 2002.

İletişim Yayınları 2037 • İletişim Klasikleri 74

ISBN-13: 978-975-05-1582-8

© 2014 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2014, İstanbul

DIZI YAYIN YÖNETMENİ Murat Belge

YAYINA HAZIRLAYANLAR Bahar Siber, Güneş Akkor, Emrah Serdan

KAPAK Suat Aysu

KAPAK RESMİ Edvard Munch, “Oslolu Bohemler”, 1925-26

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Ümran Küçükislamoglu

BASKI ve CILT Sena Ofset • SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11

Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 38 46

İletişim Yayınları • SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

FYODOR MİHAYLOVIÇ DOSTOYEVSKI

Üç Novella

Ev Sahibesi • Amcanın Rüyası
Ebedi Koca

Хозяйка • Дядюшкин Сон • Вечный Муж

RUSÇADAN ÇEVİREN *Ergin Altay*

JOSEPH FRANK'İN ÖNSÖZÜ VE
ANDREW M. DROZD'UN SONSÖZÜYLE

FYODOR MIHAYLOVIÇ DOSTOYEVSKI doktor bir babanın oğlu olarak, 11 Kasım 1821'de Moskova'da doğdu. Çocukluğunu Moskova'daki Marya Hastanesi'nin bir lojmanında, zorba ve alkolik bir baba ile hasta bir anne arasında geçirdi. Küçük yaştan itibaren edebiyatla ilgilenmeye başladı ve Puşkin, Goethe, Cervantes gibi yazarlarla tanıştı. 1837'de annesini kaybetti ve ertesi yıl St. Petersburg'daki Askeri Mühendislik Okulu'na gönderildi. Babasının ani ve şüpheli ölüm haberini burada aldı. Bu kayıp üzerine bunalıma giren Dostoyevski, 1839 yılında ilk sara nöbetini geçirdi. 1844'te edebiyatla daha yakından ilgilenebilmek için askerlik mesleğinden istifa etti. 1846'da ilk romanı *İnsancıklar* yayımlandı ve edebiyat çevrelerinde büyük ilgiyle karşılandı. Ne var ki ardından gelen çalışmaları *Öteki* (1846), *Ev Sahibesi* (1847), *Beyaz Gece-ler* (1848) aynı başarıyı sağlayamadı ve ilk romanında kendisine destek veren ünlü eleştirmen Belinski'nin alaylarına hedef oldu. Aşırı duyarlı ve sinirli bir kişiliğe sahip olan Dostoyevski bunun üzerine ruhsal çöküntü yaşayarak hastalandı. 1849'da Çar I. Nikola'nın baskıcı yönetimine karşı faaliyetlerinden dolayı tutuklandı ve ölüm cezasına çarptırıldı. İnfazın uygulanmasına dakikalar kala, cezası Sibiry'a'da dört yıl kürek mahkûmiyetine çevrildi. Hapiste okumasına izin verilen tek eser *İncil*'di. Bu süre boyunca etrafını kuşatan, horlanan ve ezilen kesimi yakından tanıma fırsatı buldu. 1854'te serbest bırakıldıktan sonra Semiapatinsk'te zorunlu kışla hizmetine gönderildi ve subaylığa kadar yükseldi. 1857'de yoksul ve dul Marya Dimitriyevna İsayeva ile kendisine mutluluk getirmeyen bir evlilik yaptı. Edebiyata dönüşü *Amcamın Rüyası* (1859) isimli, mizah öğeleri barındıran Gogolvari öyküyle oldu. Aynı yıl yayımladığı kısa romanı *Stepançikovo Köyü ve Sakinleri* (1859) de istediği ilgiyi göremedi. 1860'ta tefrika edilen ve toplum dışına itilmiş kişilerin anlatıldığı *Ölü Bir Evden Hatıralar* ile kendini edebiyat çevrelerine tekrar kabul ettirdi. Tolstoy ve Turgenyev'in övdüğü eser Sibiry'a'daki mahkûmiyetinden derin izler taşıyordu. 1861'de ağabeyiyle birlikte *Vrenja* (Zaman) adlı dergiyi çıkarmaya başladı. Bu dergide Batı karşıtı Slavcı düşüncelerini savunduğu tartışma yazıları yayımlandı. Ardından, eleştirmenlerin sert tepkilerine sebep olan fakat okur tarafından beğeniyle karşılanan *Ezilmiş ve Aşağılanmışlar* yayımlandı. Yoğun çalışma temposu nedeniyle sağlığı bozulan Dostoyevski, doktorunun tavsiyesi üzerine 1862'de hayalini kurduğu Avrupa seyahatine çıktı. Fransa, İngiltere ve İtalya'ya kapsayan bu kısa gezinin ardından, 1863'te Batı kültürünü eleştirdiği *Yaz İzlenimleri Üzerine Kış Notları*'ni kaleme aldı. Aynı yıl yayımlanan bir yazı sebebiyle dergisi kapatılınca yeniden mali krize sürüklendi. Maddi sıkıntılarından kurtulma umuduyla Almanya, Wiesbaden'e kumar oynamaya ve bir süredir ilişki yaşadığı Polina Suslova ile buluşmaya gitti. Birkaç yıl sonra yayımladığı *Kumarbaz* bu dönemde yaşadığı büyük yıkımları anlatır. 1864'te Rusya'ya döndükten sonra ağabeyiyle *Epoha* (Çağ) adında yeni bir dergi çıkardı ve *Yeraltından Notlar*'ı burada tefrika etmeye başladı. Aynı yıl kansını ve ağabeyini kaybetti. Bunu izleyen on yıl boyunca, Dostoyevski art arda *Suç ve Ceza* (1866), *Kumarbaz* (1867), *Budala* (1868), *Cinler* (1872), *Delikanlı* (1875) gibi başarılarını kaleme aldı. Sürekli borç baskısı altında yaşayan ve alacaklıları tarafından sıkıştırılan yazar, daha hızlı çalışmak için işe aldığı yirmi yaşındaki sekreteri Anna Grigoriyevna Snitkina'yla, kansının ölümlünden üç yıl sonra, 1867'de evlendi. Bu evlilikten doğan kızı üç aylıkken ölünce derin bir sarsıntı yaşadı ve deliliğin eşiğine kadar sürüklendi. Bu dönemde yoksulluk, sara nöbetleri ve kumar tutkusuyula boğuştu. 1874'te solunum yetmezliği tedavisi için bir süreliğine Almanya'ya gitti. 1880'de Puşkin anıtının açılışında konuşma yapmak üzere Moskova'ya davet edildi; konuşması hem halk üzerinde hem de edebiyat çevrelerinde büyük yankı uyandırdı. Yazarlık hayatı boyunca işlediği önemli temaları bir araya getirdiği *Karamazov Kardeşleri*'ni ölümüne üç ay kala tamamladı. Dostoyevski 9 Şubat 1881'de St. Petersburg'da hayatını kaybetti. Kalabalık bir halk kitlesinin katıldığı cenaze töreninin ardından, Tikhvin Mezarlığı'na defnedildi.

İÇİNDEKİLER

ROMANA DAİR GÖRSELLER.....	6
KRONOLOJİ.....	11
ÖNSÖZ	
SİBİRYA NOVELLALARI / JOSEPH FRANK.....	23

Üç Novella

<i>Ev Sahibesi</i>	37
<i>Amcanın Rüyası</i>	123
<i>Ebedi Koca</i>	277

SONSÖZ	
NASIL YAPMALI? VE DOSTOYEVSKİ'NİN AMCANIN RÜYASI'NA ÇERNİŞEVSKİ'NİN VERDİĞİ CEVAP / ANDREW M. DROZD.....	437

V.A. Milaševski'nin
Amcanın Rüyası için
yaptığı karakalem çizimler.

Birinci Bölüm

I

Ordinov sonunda vermişti kararını, oturduğu daireden çıkacaktı. Memur kocası öldükten sonra çok yoksul düşen yaşlı, dul kadın ev sahibesi hiç beklenmedik olaylar nedeniyle, kira gününü bile beklemeden Petersburg'dan ayrılmış, Rusya içlerinde uzak bir yere, akrabalarının yanına gitmişti. Genç adam bu dairede kaldığı kısa süre boyunca hep ayrılmayı düşünmüştü oradan, bu daireden çıkmak zorunda olduğu için de üzülüyordu: Pek parası yoktu çünkü, dairenin kirası da yüksekti. Ev sahibesi gidince, ertesi gün şapkasını almış, Petersburg'un ara sokaklarında ev aramaya çıkmıştı. Evlerin kapılarına iğneli küçük kâğıtlara tek tek bakıyor, yoksul insanlar için daha uygun, cebine göre olabilecek gösterişsiz bir ev arıyordu.

Uzun süre ısrarla sürdürmüştü aramayı, ama çok geçmeden yeni, neredeyse hiç tanımadığı duygular dolmuştu içine. Önce dalgın ve kayıtsızca, sonra dikkatlice, nihayet aşırı bir merakla çevresine bakınmaya başlamıştı. Sokağın canlılığı, kalabalık, gürültü, kargaşa, her şeyin yeniliği, her durumun yeniliği... Bütün bunlar, Petersburg'un çalışan, meşgul, ömürleri boyunca boşu boşuna bütün bunlarla uzlaşmanın, çalışarak veya baş-

ka yollarla elde ettikleri sakin, sıcak bir köşeye çekilmeyi özleyen insanların uzun süredir bıktırmış bütün bu anlamsız yaşam, günlük saçmalıklar, bütün bu bayağılıklar ve can sıkıntısı, tersine, onun içinde sakin bir haz, aydınlık bir duygu uyandıırıyordu. Soluk yanakları hafiften pembeleşmişti, sanki yeni bir umutla aydınlanmıştı yüzü; soğuk, taze havayı tutkuyla, derin derin çekiyordu içine. Çok hafif hissediyordu kendini.

Her zaman sakin, tam anlamıyla yalnız bir yaşamı olmuştu. Üç yıl önce, unvanını alıp, kendini yeterince özgür hissettiğinde, daha önceleri yalnızca adını duyduğu yaşlı bir adamı görmeye gitmiş; resmi giysili oda hizmetçisinin, geldiğini içeriye ikinci kez haber vermeye razı olmasını uzun süre beklemek zorunda kalmıştı. Sonra, günümüzde hâlâ tek tük kalmış eski büyük toprak sahiplerinin evlerinde görülen kasvetli, yüksek tavanlı, loş, bomboş bir salona girmiş ve orada, vasisi, babasının dostu ve görev arkadaşı, göğsü nişanlarla boydan boya dolu, ak sakallı yaşlı adamı görmüştü. Yaşlı adam bir miktar para vermişti ona. Çok küçük bir paraydı bu. Ordınov'un büyükbabasının bir satıştan kalan alacağının son bölümüydü. Ordınov sakince almıştı parayı, bir daha dönmek üzere ayrılmıştı vasisinin yanından ve sokağa çıkmıştı. Kapalı, soğuk bir sonbahar akşamıydı. Dalgındı genç adam, bilincine varamadığı bir hüznün parçalıyordu yüreğini. Gözleri alev alevdi. Sıtma nöbeti gelmiş gibi bir titriyor, bir ateşler içinde yanıyordu. Yürürken, iki üç yıl bu parayla geçinebileceğini; yarı aç yarı tok dört yıl bile yaşayabileceğini düşünüyordu. Akşam olmuştu, yağmur çiseliyordu. Önüne çıkan ilk daireyi pazarlık edip tutmuş, bir saat sonra da oraya taşınmıştı. Manastıra kapanır gibi, dünyadan elini ayağını çekmiş gibi kapanmıştı eve. İki yıl içinde de tam anlamıyla uzaklaşmıştı dünyadan, insanlardan.

Uzaklaştığını fark etmeden uzaklaşmıştı. Bu arada başka türlü bir yaşamın... gürültülü, gümbür gümbür, her an dalgalı, her an değişen, her an insanları çağırın ve her an, er veya geç, kaçınılmaz olan bir yaşamın olduğu aklına bile gelmiyordu. Gerçi böyle bir yaşamın olduğunu duymamış olamazdı, ama hiçbir zaman tanımamıştı onu, aramamıştı da... Çocukluğundan

bu yana değişik bir yaşamı olmuştu; bu değişiklik şimdi daha da belirginleşmişti. Kişinin bütün hayatını tüketen, hiçbir yerde, hiçbir alanda Ordınov gibileri bile ayrı tutmayan en derininden, en doyumsuzundan bir tutku kemiriyordu iğini. Bilim-di bu tutkunun adı. Bilim yavaşlatıyordu genęlięini, gece huzurunu gevşetici bir zehirle zehirliyordu; sağlığını, boğucu daire-sine hiçbir zaman girmemiş olan temiz havasını elinden alıyordu... Genęti ve şimdilik ęok şey istemiyordu. Tutku, onu dış hayatta ęocuklařtırmıřtı ve gerektiğinde aralarında kendine bir yer bulması için yaklaşması gereken insanlara karşı onu her zaman beceriksizleştiriyordu. Başarılı birtakım insanların bilimi ellerindeki kapitaldi, Ordınov'un elinde kendine karşı bir silaha dnşuyordu.

Daha ęok, herhangi bir işte, hatta en nemsizinde bile, şimdiye kadar ilgilendiği, ama farkında olmadığı, mantıklı öğrenme ve bilme isteği vardı onda. Daha ęocukluk yıllarında tuhaf bir ęocuk olarak biliniyordu, arkadaşlarına benzemiyordu. Anne babasını tanıımıyordu; tuhaflığı, soğukluğu yüzünden arkadaşları acımasız, kaba davranıyorlardı ona; bu yüzden giderek insanlardan uzaklaşmış, yavaş yavaş içine kapanmıştı. Ne var ki, bu iğe kapanıklığında, yalnızlığında bir düzen, belli bir sistem yoktu. Ve bu onun için tek heyecan, tek coşku, tek sanatçı sevgisiydi. Zamanla bir sistem oluşturmuştu kendine, yıllar geętikęe iyice yerleşmişti ona bu ve artık ruhunda henüz karanlık, muğlak bir duygu vardı. Ama için tunaf, haz dolu, yepyeni, aydınlık bir düşünce de vardı ve bu düşünce ruhunu acıtarak dışarı ęıkmak istiyordu. Bu duygusunun orijinalliğinin, geręeklilięinin, özgünlüğünün farkındaydı. Yaratıcılığı onun gücüne de yansıyor, biğimleniyor, sağlamlaşıyordu. Gelgelelim, somutlaşması, cisimleşmesi için daha zaman gerekiyordu. Belki ęok zaman, belki bunun olması olanaksızdı da.

şimdi sokaklarda yapayalnız, sessiz hücresinden birden gürültülü, karmakarışık bir kentte, dalmış bir münzevi gibi do-laşıyordu. Her şey yeni, tuhaf geliyordu ona. Ama ęevresinde kaynayan, gmbrdyen bu dünyaya öylesine yabancıydı ki, bu tuhaf duygusuna şaşmayı aklının ucundan geğirmiyordu bi-

le. Kendi tuhaflığının farkında değil gibiydi. Tersine, uzun bir süreden sonra kendisine yemek ve içecek verilen birinin duyacağı hoş bir duygu vardı içinde. Gerçi, Petersburg'da yaşayan bir insan için, en azından Ordınov için, böylesine küçük bir durum değişikliği elbette pek o kadar tuhaf karşılanacak bir şey değildi. Ama şu da vardı, şimdiye kadar hemen hiç iş için dışarı çıkmamıştı.

Sokaklarda gezinmek gittikçe daha fazla hoşuna gidiyordu. Her şeye *flânuer*¹ gözıyla bakmaya başlamıştı.

Ama şimdi de, önünde olanca parlaklığıyla açılan tabloyu, her zamanki istekliliğiyle, bir kitabın satırları arasında dolaşır gibi okuyordu. Her şey şaşırtıyordu onu; tek bir izlenimi kaçırmıyor, yürüyen insanların yüzüne dalgın dalgın bakıyor, çevrede olup biteni dikkatle izliyor; her şeyde, yalnız geçirdiği gecelerin sessizliğinde düşündüklerinin doğrulamasını buluyormuş gibi, insanların konuşmasını severek dinliyordu. Sık sık, önemsiz bir şey şaşırtıyordu onu, bir şeyler düşünmesine neden oluyor, kendini böyle canlı canlı hücrelerine soktuğu için ilk kez üzülüyordu. Burada her şey daha çabuk yürüyordu; nabızı dolu dolu, daha hızlı atıyordu, yalnızca gergin, coşkulu bir faaliyetin keskinleştirdiği, yalnızlığın bastırduğu aklı şimdi daha hızlı çalışıyordu. Bunun yanında, sanki bilinçsiz olarak, şimdiye kadar bildiği ya da, şöyle söylersek daha iyi olacak, yalnızca sanatçı içgüdüleriyle doğru bir şekilde sezindiği, ona yabancı bu hayatın içine sokmak istiyordu kendini. Elinde olmadan, yüreği sevginin elemiyle, acıma duygusuyla çarpıyordu. Yanından geçen insanlara daha bir dikkatli bakıyordu; ama insanlar yabancı, telaşlı, dalgındı... Ve Ordınov'un kaygısızlığı ister istemez, yavaşça azalmaya başlamıştı. Gerçek eziyordu onu artık, elinde olmadan, içine korkulu bir saygıyı doluyordu. Şimdiye kadar onun için, hasta yatağından neşeye ilk kez kalkan, ama insanların kalabalığından bitkin düşen, hareketlilikten gözleri kararak, başı dönen bir hastanın olduğu gibi, o ana kadar kendisine yabancı yeni izlenimlerin akınından yorulmaya başlamıştı. Canı sıkılıyor, hüzünleniyordu. Bütün hayatından, bütün yap-

1 (Fr.) Boş gezen, aylak.

tıklarından, hatta geleceğinden korkmaya başlamıştı. Yeni bir düşünce huzurunu kaçıyordu. Birden, hayatı boyunca yalnız olduğunu, onu kimsenin sevmemediğini, kendisinin de hiç kimseyi sevmemediğini düşünüyordu. Dolaşmaya çıktığında yanından geçen, tesadüfen konuşmaya başladığı insanlar kaba ve tuhaf bakıyorlardı yüzüne. Onun deli ya da çok tuhaf biri olduğunu fark ediyorlardı. Ne var ki, bunda haklıydılar da. İnsanların onun yanında kendilerini rahatsız hissettiklerini, daha çocukluğunda unutkanlığı, inadı, ilgisi, yüzünden herkesin ondan kaçtığını, yaşıtı öteki çocuklar gibi olmadığı, onlara benzemediği için üzüldüğünü hatırlıyordu. Şimdi, insanların ondan her zaman uzaklaştığını, bucak bucak kaçtığını hatırlıyordu.

Dolaşırken farkında olmadan Petersburg'un merkezden uzak bir kenar mahallesinde bulmuştu kendini. Kimsenin olmadığı bir lokantada yemek yedikten sonra tekrar dolaşmaya çıktı. Gene birçok meydandan, sokaktan geçti. Sokakların ardında sararmış, rengi atmış uzun çitler uzanıyordu. Gösterişli zengin evlerinin yerine burada köhne evler, çirkin görünlümlü, büyük, simsiyah, bacaları uzun, kırmızı fabrika binaları vardı. Ortalıkta kimsecikler yoktu. Her şeyde sanki kasvetli, düşmanca bir görünüm vardı: En azından Ordınov'a öyle geliyordu. Güneş batmak üzereydi. Uzun bir ara sokağın sonuna kadar yürüdü, küçük bir cemaat kilisesinin olduğu bir meydana çıktı.

Dalgın dalgın girdi kiliseye. Ayın yeni bitmişti. Kilise neredeyse boşalmıştı. Yalnızca, iki yaşlı kadın girişte yere diz çökmüş, öylece duruyordu. Ak saçlı kilise görevlisi mumları söndürüyordu. Batmak üzere olan güneşin kubbedeki dar pencereden giren ışığı, geniş bir ışık demeti olarak aşağıya dökülüyor, yan altarlardan birini aydınlığa boğuyordu. Ama giderek zayıflamaktaydı bu ışık demeti ve tapınağın kubbelerinde yoğunlaşan karanlık arttıkça, altın kaplama ikonalar lambaların, mumların titrek ışığı altında yer yer daha bir parlak görünüyorlardı. Ordınov, onu derinden etkileyen bir iç sıkıntısıyla, bir çeşit bezginlik duygusuyla kilisenin karanlık bir köşesinde duvara yaslanmış, bir an için dalmış, kapıdan giren kiliseye bağlı iki kişinin düzenli, boğuk sesi tapınağın kubbesinde yankı-

landığında kendine gelmişti. Bakışını kaldırıp gelen iki kişiyi görünce anlatılmaz bir merak sardı benliğini. Yaşlı bir adamla genç bir kadındı gelenler. Yaşlı adam uzun boyluydu, hâlâ dik ve canlı yürüyordu, ama çok zayıftı, yüzü hastalıklı sarıydı. İlk bakışta, taşradan gelmiş bir tüccar olduğu düşünülebilirdi. Üzerinde, besbelli bayramlık olsa gerek, siyah, yakası kürklü, önü boydan boya açık bir kaftan vardı. Kaftanın altından, düğmeleri boydan boya ilikli, uzun başka bir Rus gömleği görünüyordu. Çıplak ensesine gelişigüzel, koyu kırmızı bir eşarp bağlamıştı. Kürk şapkası elindeydi. Uzun, seyrek, kır sakalı göğsünün üzerine düşmüştü ve sarkık, çatuk kaşlarının altından mağrur, ısrarlı bakışları ateşliydi. Kadın yirmi yaşlarında ve son derece güzeldi. Üzerinde mavi, zengin, kısa bir kürk vardı. Başını ise çenesinin altından bağlı beyaz atlas atkıyla örtmüştü. Baş önünde yürüyordu, her şeyinde kendini belli eden bir çeşit kibirli dalgınlık, büyüleyici, duyarlı-çocuksu yüz çizgilerinin keskinliğine belirgin bir biçimde yansıyor. Bu beklenmedik çiftte tuhaf bir şey vardı.

Yaşlı adam kilisenin orta yerinde durdu; kilisenin tam anlamıyla boş olmasına karşın, öne eğilerek dört bir yana selam verdi. Yanındaki kadın da aynı şeyi yaptı. Yaşlı adam sonra kadını elinden tuttu; altardaki, altın çerçevesinde, örtüsünün değerli taşlarında ışıkların göz kamaştırırcasına yansıdığı, adına bu kilise yapılan Meryem ana tablosunun altına götürdü. İçeride son kalmış kilise görevlisi saygıyla öne eğilerek yaşlı adama selam verdi. Yaşlı adam başını hafifçe eğerek karşılık verdi kilise görevlisine. Kadın ikonanın önünde yere kapandı. Yaşlı adam ikonanın altından sarkan örtüyü ucundan tuttu, kadının başına örttü. O anda boğuk bir hıçkırık yankılandı kilisenin içinde.

Bütün bu dinsel tören karşısında şaşırılmıştı Ordınov, merakla bu olayın nasıl sonuçlanacağını bekliyordu. İki dakika sonra kadın başını kaldırdı, lambanın parlak ışığı bir kez daha aydınlattı güzel yüzünü. O anda ürperdi Ordınov, öne bir adım attı. Kadın elini yaşlı adama verdi, ikisi birlikte sessizce çıktılar kili-seden. Kadının süt beyazı yüzünde pek belirgin olan uzun kir-

piklerinin arasında koyu mavi gözlerinden yaşlar akıyor, soluk yanaklarından aşağı süzülüyordu. Dudaklarında hafif bir gülümseme dolaşıyordu. Ancak, yüzünde çocuksu bir korkunun, gizemli bir dehşetin izleri vardı. Yaşlı adama daha fazla sokuluyordu. Heyecandan titrediği belliydi.

Ordinov, daha önce hiç tatmadığı haz dolu, ısrarlı bir duygunun etkisi altında çabuk adımlarla yürüdü arkalarından, kilisenin merdivenlerinde önlerine geçti. Yaşlı adam ters ters baktı ona. Kadın da baktı. Ama onun bakışında değişik bir merak vardı; o anda değişik, bambaşka bir şeyler düşünüyormuş gibi de kayıtsızdı bakışı. Ordinov, bunu neden yaptığını bilemeden izlemeye başladı onları. Hava iyice kararmıştı. Ordinov uzaktan izliyordu. Yaşlı adamla kadın çeşitli eşya satılan sergilerin, un dükkânlarının, hanların olduğu, dosdoğru karakola doğru giden çamurlu, geniş bir sokağa girdiler; sonra, iki yanında tahta çitlerin uzandığı dar, uzun bir ara sokağa saptılar. Ara sokağın sonunda, kapılarından birinin gene geniş ve kalabalık başka bir sokağa çıkan dört katlı büyük bir binanın kararış, kocaman duvarı vardı. Yaşlı adamla kadın eve yaklaşmışlardı. Yaşlı adam birden durdu, sabırsız bir tavırla baktı Ordinov'a. Genç adam olduğu yerde çakılmış gibi durdu. Bu yaptığı kendine bile tuhaf gelmişti sanki. Yaşlı adam, sert tavrının etkili olup olmadığını anlamak istiyor gibi, bir kez daha baktı ona, sonra ikisi, yaşlı adam ile genç kadın dar kapısından evin avlusuna girdiler. Ordinov geri döndü.

Camı çok sikkindi. Boş yere bir gününü harcadığı, boş yere yorulduğu, üstüne üstlük, son derece sıradan bir olaya olağüstü bir anlam vererek, büyük bir aptallık yaptığı için kendine kızıyordu.

Sabahki yabaniliği yüzünden kendine ne kadar kızıyorduyorsa da; onu oyalayacak, sanatçı iç dünyasını değil, dış dünyasını sarsabilecek, şaşırtabilecek her şeyden kaçmak içgüdüğü vardı içinde. Şimdi hüznüyle, bir çeşit pişmanlıkla huzurlu köşesini düşünüyordu. Daha sonra, sorununun çözülmemiş olduğunun, onu bekleyen işlerin verdiği sıkıntının ve böylesine küçük bir olayın onu meşgul edebilmesinin verdiği can sıkıntısı, tela-

şı doldu içine. Ve yorgun, iki düşünceyi birbirine bağlayamayacak durumda, gece geç vakit evine kadar yürüdü. Ancak, daire-sinin olduğu evin önünden içeri girmeden geçtiğini fark edince hayrete düştü. Dalgalığının şaşkınlığıyla başını iki yana salladı, bunu yorgunluğuna verdi ve merdivenin basamaklarını ağır ağır çıkıp, sonunda tavan arasına, odasına girdi. Orada mumu yaktı, bir dakika sonra kilisede ağlayan kadın son derece canlı geldi gözünün önüne. Bu izlenimi öylesine güçlü, öylesine yakıcıydı; gizemli bir duyguyla sarsılmış, gözyaşlarıyla veya çocuksu bir pişmanlıkla kaplı o yüzü kalbinde öylesine sevgiyle benimsemişti ki, gözleri karardı, bütün bedeninden bir ateş geçti sanki. Ama bu hayal uzun kalmadı gözünün önünde. İlk heyecan anından sonra düşünce geldi, düşünceyi hüznün, hüznü de güçsüz bir öfke izledi. Soyunmadan battaniyeye sarınp kendini sert yatağına attı...

Ordinov sabahleyin hayli geç uyandı. Sinirleri bozuktu, bir ürkeklik, eziklik vardı üzerinde. Neredeyse kendini zorlayıp, günlük işlerini düşünmeye çalışarak çabucak toparlandı, dün dolaştığı bölgenin ters yönüne doğru gitti ve nihayet, kızı Tinhen'le yalnız yaşayan Şpis adında yoksul bir Almanın evinde küçük bir tavan arası oda buldu. Şpis kaparoyu alınca kapıya asılı kâğıdı hemen indirdi, öteki kiracıları çağırıp onlara Ordinov'u bilimlere düşkünlüğüyle övdü, kendisinin de bilim alanında onunla birlikte seve çalışacağını söyledi. Ordinov akşama doğru taşınacağını söyledikten sonra eve gitmeyi düşünüyordu, ama vazgeçti, karşı yöne yürüdü. Kendine güveni geri gelmişti, merakına için için gülümsüyordu. Sabırsızlığından, yol çok uzun geliyordu ona. Sonunda, dün akşam olduğu kiliseye geldi. İçeride ayın vardı. Dua edenlerin hepsini görebileceği bir yer seçti kendine. Ama aradığı kimseler yoktu kilisede. Uzun süre bekledikten sonra, yüzü kıpkırmızı, çıktı kiliseden. İçinde, istemediği bir duyguyu ısrarla bastırırken, düşüncelerinin yönünü inatla, zorla değiştirmeye çalışıyordu. Günlük işlerini düşünmeyi bırakıp, yemek zamanının geldiğini hatırladı ve gerçekten acıktığını hissedip dün yemek yediği lokantaya girdi. Daha sonra, oradan nasıl çıktığını da hatırlamıyordu. Ne yap-

tığını ettiğini bilmeden sokaklarda, gelen geçenin olduğu veya olmadığı ara sokaklarda uzun uzun dolaştı; nihayet, kent dışında, otları sararmış bir düzlükte buldu kendini. Uzun süredir hissetmediği bir ölüm sessizliği duygusuyla ayıldı. Ekim ayında Petersburg çevresinde sık görüldüğü gibi kuru, soğuk bir gündü. İlerde küçük bir köy evi, evin önünde bir saman tınazı vardı. Kaburgaları dışarı çıkmış, sarkık dudaklı, koşumsuz, sıska bir at, başı öne eğik, iki tekerlekli bir Tatar arabasının yanında, derin düşüncelere dalmış gibi öylece duruyordu. Kırık bir araba tekerleğinin yanında evin köpeği hırlayarak bir kemik parçasını kemiriyordu. Üzerinde yalnızca bir gömlek olan üç yaşında bir çocuk, gür beyaz saçlı başını kaşıyarak, yaklaşan yabancıya bakıyordu. Evin arkasında tarlalar, bağlar uzanıyordu. Daha ötede, masmavi gökyüzünün altında simsiyah ormanlar görünüyordu; öbür yanda ise koyu kar bulutları, önlerine kattıkları, gökyüzünde birbirini sessizce izleyen kuşların sürüsünü kovalıyorlardı sanki. Her yanda durağan, gizli bir bekleyişin görkemi vardı... Ordınov daha yürümek, uzaklara gitmek istiyordu, ama bu boşluk rahatsız etmişti onu. Geri döndü birden, insanları akşam ayinine çağırın çanların uğultusunun geldiği kente doğru yürüdü, adımlarını sıklaştırdı, çok geçmeden, dünden bu yana öylesine yakından tanıdığı kilisedeydi gene.

Dün gördüğü, kimin nesi olduğunu bilmediği o kadın oradaydı.

Tam kapının dibinde, kalabalığın arasında yere diz çökmüştü. Ordınov, kilisenin önünde sadaka bekleyen dilenciler, eski püsküler içinde yaşlı kadınlar, hasta ve sakatlar kalabalığının arasından geçti, tanımadığı kadının hemen yanında yere diz çöktü. Giysisi kadının giysisine değiyordu. Ordınov, kadının heyecanla, tutkuyla dua eden ağzından çıkan heyecanlı fısıltıyı duyuyordu. Yüz hatlarında dün olduğu gibi gene sınırsız bir inanç duygusunun sarsıntısı vardı. Gözyaşları gene, sanki korkunç bir günahı bağışlatmak için akmış, sonra alev alev yanan yanaklarında kurumuştu. İkisinin bulunduğu yer tam anlamıyla karanlıktı. Ancak, lambanın, aralık pencereden giren rüzgârın esmesiyle arada bir yalpalanan cılız, titrek ışığı kadının yü-

zünü –her çizgisi genç adamın belleğine kazılı, onun bakışını bulandıran, derin ve sabırsız bir acıyla yüreğini titreten yüzünü– ısıtıyordu. Ama coşkulu bir esrime vardı bu acıda. Sonunda dayanamadı artık; göğsü sarsılmaya başladı, daha önce hiç tatmadığı haz dolu bir arzuyla inledi, ateş gibi yanan başını kilisenin soğuk zeminine dayadı. Yüreğindeki haz dolu acıdan başka hiçbir şey duymuyor, hissetmiyordu.

Duyguların bu aşırı hassasiyeti etkilenmeye açık, savunmasız yalnızlıktan mı kaynaklanıyordu; yoksa sonunda parçalanmak ya da iyileşmek için çabalayan kalbin bu parçalanmışlığı, bilinçsiz, sabırsız, sarsıntılı geçirdiği uykusuz, uzun geceler dayanılmaz sıkıcı, boğucu, sonu gelmez suskunluğundan mı?.. Sıcak, boğucu sıcak bir günde gökyüzünün ansızın karardığı, fırtınalı bir yağmurun başladığı, ateş gibi yanan, suyu arzulayan toprağı sulayan, damlaları zümrüt yapraklarda inciler gibi asılı kalan; otları, çayıruları, tarlaları ıslatan, çiçeklerin güzelim başlarını yere eğen (daha sonra, güneşin ilk ışıklarıyla tekrar canlanacaktır çiçekler, tekrar yüzünü güneşe dönecek, güneşe coşkulu övgüler yollayacaktır, yeniden canlanmanın sevincini yaşayacaklardır...) bir yağmurdan mı?.. Ama o anda kendine ne olduğunu düşüncecek durumda değildi Ordınov: Bir şey düşünemiyordu...

Ayının nasıl bittiğini fark edememişti. Çıkışta biriken kalabalığın arasında tanımadığı kadını gözden kaybetmemeye çalışarak izlerken uyanmıştı. Arada bir onun şaşkınlık okunan aydınlık bakışıyla karşılaşıyordu. Kiliseden çıkan kalabalığın arasında kadın ikide bir duruyordu. Bu arada birkaç kez de dönüp bakmıştı Ordınov'a. Genç kadının giderek daha çok heyecanlanmakta olduğu belliydi. Ve sonunda birden kızıl bir ışık vurmuş gibi kıpkırmızı kesildi yüzü. O anda kalabalığın arasında dünkü yaşlı adam belirmiş, kadının koluna girmişti. Ordınov yaşlı adamın yüzünde gene o soğuk, alaylı gülümsemeyi gördü, birden tuhaf bir öfkeyle sıkıştı kalbi. Biraz sonra karanlıkta gözden kaybetti onları. Olağanüstü bir çabayla yürüdü, kiliseden çıktı. Gelgelelim, temiz akşam havası da canlandırmadı onu: Göğsü sıkışıyor, rahat soluk alamıyordu. Kalbi de göğsün-

den dışarı çıkmak istiyor gibi yavaş ve kuvvetli çarpıyordu. Sonunda anladı tanımadığı iki kişiyi kaybettiğini. Sokakta da, ara sokakta da yoktular. O anda bir fikir geldi Ordınov'un aklına: Delice olsa da, bu gibi durumlarda hemen hemen her zaman uygulanan kararlı, tuhaf planlardan biriydi bu. Ertesi sabah saat sekizde o eve ara sokak yanından yaklaştı, evin dar, bulaşık suyu çukuru gibi arka avlusuna girdi. Orada bir şeyler yapmakta olan kapıcı doğruldu, elindeki süpürgeyi sapına çenesini dayayıp yukarıdan aşağı süzdü Ordınov'u, ne istediğini sordu.

Kapıcı yirmi beş yaşlarında, ama yüzden çok daha yaşlı gösteren (buruş buruştu yüzü) ufak tefek, soydan Tatar, sempatik bir gençti.

Hemen cevap verdi Ordınov:

“Bir daireye arıyorum.”

Gülümseyerek sordu genç Tatar:

“Nasıl bir daire?”

Onun niyetinin ne olduğunu anlamış gibi bakıyordu Ordınov'un yüzüne.

“Oturabileceğim bir daire,” dedi Ordınov.

Pek anlamlı bir tavırla karşılık verdi kapıcı:

“Burada boş daire yok.”

“Ya şurada?”

“Orada da yok.”

Tekrar yerleri süpürmeye başladı kapıcı.

Ordınov kapıcının eline bir on kapıklık sıkıştırıp,

“Bakarsın, boşalan bir daire olur...” dedi.

Tatar Ordınov'un yüzüne baktı, on kapıklığı aldı, sonra tekrar süpürmesine davrandı, bir süre bir şey söylemedikten sonra “Buralarda boş daire yoktur.” dedi. Ama Ordınov onu dinlemiyordu artık. Simsiyah, pis, çamurlu bir su birikintisine uzatılmış çürük, sallanan tahtalar üzerinden evin bu avluya tek çıkışı olan kapıya doğru yürüyordu. Birinci katta yoksul bir tabutçu vardı. Ordınov tabutçunun pek yoksul atölyesini geçtikten sonra kaygan, kırık dökük, döne döne yükselen merdivenden üst kata çıktı, karanlıkta el yordamıyla, eski püskü çadır bezleriyle kaplı bir kapı buldu, kolu tutup kapıyı açtı. Yanılmamıştı.